

І. В. Кочеткова

Нігер

НІГЕР,

Республіка Нігер (франц. Niger, République du Niger) – держава в Західній Африці. Межує на Пд. з Нігерією та Беніном, на Пд. Зх. – з Буркіна-Фасо, на Зх. – з Малі, на Пд. – з Алжиром та Лівією, на Сх. – з Чадом. Пл. 1267 тис. км². Насел. 21,466 млн осіб (2018): хауса (53,1 %), джерма (зарма) і сонгаї (21,2 %), туареги (11 %), фульбе (6,5 %), канурі (5,9 %), гурма (0,8 %), тубу, араби (по 0,4 %). Столиця – м. Ніамей (1,252 млн осіб, 2019). Адм.-територ. поділ: 7 регіонів і 1 столич. округ. Офіц. мова – французька; поширені нац. мови хауса (50 %), джерма/сонгаї (15 %). Віросповідання: мусульмани (99,3 %), християни (0,3 %). Грош. одиниця – еко (до 2020 – зх.-афр. франк). Держ. устрій – республіка. Глава держави – президент (від 2011 – М. Іссуфу), якого обирають на 5 р. Законодав. орган – однопалатна Нац. асамблея (113 депутатів), що обирається на 5 р. Н. – чл. ООН, Афр. Союзу, Екон. співтовариства країн Зх. Африки, Зх.-афр. екон. і валют. союзу, Організації іслам. співробітництва. Найдавніші поселення людей, які відносять до кіффії. (8–4 тис. до н. е.) та тенерій. (5–3 тис. до н. е.) культур, знайдені в пустелі Тенере та на масиві Аїр. У перші сторіччя н. е. тер. сучас. Н. проходили караванні шляхи, що сприяло розвитку міст – центрів торгівлі і організації ранніх держав. Зх. тер. сучас. Н. від 7 ст. входили до складу князівства, а від кін. 15 ст. – держави Сонгаї, яка 1591 була завойована мароккан. султанами, однак її сх. провінції зберегли незалежність, сформувавши королівство Денді, що проіснувало до 1901. Сх. тер. сучас. Н. входили до складу держави Канем-Борну (8–19 ст.). Від 11 ст. Аїр заселяли кочові племена туарегів, які просувалися на Пд. У серед. 15 ст. вони заснували м. Агадес, що стало столицею однойм. султанату. Пд. регіони Н., заселені хауса від 18 ст., входили до складу міст-держав хауса (Габір, Кана, Зарія, Кацина, Мараді). На поч. 19 ст. ці регіони ввійшли до складу держави Сокото. У серед. 18 ст. на Пд. Н. вожді народу канурі заснували султанат Дамагарам, на Пд. Зх. джерма – королівство Досо. Від кін. 19 ст. Франція розпочала експансію на тер. Н. Від 1922 Н. – колонія у складі Зх. Франц. Африки. Від 1958 – автономна респ. у складі Франц. Співдружності. 3 серпня 1960 була проголошена незалежність Н. 1974 у результаті військ. перевороту до влади прийшов полковник С. Кунче. 1987, після його смерті, президентом було обрано А. Сейбу. 1990 у Н. розпочалися протести, які змусили А. Сейбу прийняти нову конституцію (1992), дозволити багатопарт. систему і

провести демократ. вибори (1993), на яких переміг М. Усман. Унаслідок військ. перевороту 1996 до влади прийшов генерал І.-Б. Маїнассар (обраний президентом 1997, був убитий під час військ. перевороту 1999). Згодом очолив майор Д.-М. Ванке, який забезпечив проведення нових виборів (1999), у результаті яких президентом обрано М. Танджу. 2010 його наступником став майор С. Джибо, було прийнято нову конституцію (2010) і проведені вибори (2011), на яких президентом став М. Іссуфу (переобраний 2016). Від 1990 неодноразово відбувалися повстання туарегів. Упродовж років незалежності у Н. зберігається соц.-політ. та екон. нестабільність, що поглиблюється періодич. посухами та коливаннями цін на уран. руду.

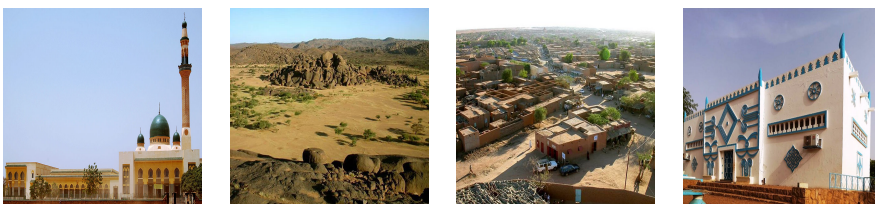
Тер. Н. лежить у межах Афр. платформи, що складена осадовими породами, тому рельєф країни переважно рівнинний, із вис. 200–500 м. Кристаліч. фундамент виходить на поверхню, утворюючи плато Аїр, яке полого (середні вис. 700–800 м) спускається у зх. напрямку і стрімко обривається на Сх. (середні вис. 1300–1700 м). Найвища гора – Індукал-н-Тагес (2022 м). На Пн. Сх. височіють піщаник. плато Джадо та Мангені. Між ними тягнеться піщана пустеля Тенере пл. 400 тис. м². На Зх. від плато Аїр простяглася пустеля Талак. Пд. частина Н. рівнинна з окремими виходами кристаліч. порід. Корисні копалини: уран. та залізні руди, кам'яне вугілля, кухонна сіль, фосфорити, золото, гіпс, нафта, каситерит. Н. знаходиться в межах природ. зон напівпустель, пустель та тропіч. савани (Сахель). Клімат жаркий і посушливий. Середньорічні т-ри +27–30 ОС, макс. – +50 ОС (у регіонах Аґадес і Більма). Середньорічна кількість опадів зменшується з Пд. Зх. (750 мм/рік) на Пн. Сх. (350 мм/рік). Найбільш дощовий місяць – серпень; від жовтня до травня триває сухий сезон, під час якого з пустелі Сахара дме гарячий вітер із пилом – харматан. Н. бідний на поверхн. води. Гол. річки – Нігер та Комадугу-Йобе (впадає у оз. Чад). На решті тер. тимчас. водотоки (ваді) наповнюються тільки в період дощів, насел. в цих р-нах використовує підземні води. Важливого значення набувають оази, найбільша кількість яких розташ. у долині Кавар (на Пд. Більми). Там вирощують фінікову пальму, дум-пальму. На решті пустел. територій ґрунт. та рослин. покриви відсутні, з фауни водяться тушканчики, антилопи аддакс та орикс, лисиця фенек. Флора Пн. сахел. зони представлена акаціями, низькорослими дикими злаками, полином, страждає від випасу худоби (кіз, овець, верблюдів). Флора Пд. сахел. зони представлена акацією сенеґальською, гао, німом, баобабом, сейбою. Фауна (жирафи, леви, слони, антилопи, кабани, бородавочники) під загрозою зникнення. Заповідні тер. складають 17,3 % пл. Н. Найбільші парки: нац. парк «W» та нац. резерват «Аїр і Тенере» (занесені до списку світ. спадщини ЮНЕСКО).

У структурі ВВП понад 40 % формує с. госп-во (бл. 80 % зайнятого насел.), яке орієнтоване на сировину. Більшість агропродукції (сорго, просо, маніок, батат, бобові, рис, кукурудза, цибуля, фініки, молоко, масло, сир) виготовляється для власного вжитку в підсоб. господарствах, де переважає традиц. мотичне землеробство (обробляється 12,3 % тер., з них 1000 км² зрошується) і пасовищне (кочове, напівкочове, відгінне) скотарство (вівці,

кози, верблюди, велика рогата худоба, віслюки, коні випасаються на 22,7 % тер.). Експортують м'ясопродукти, шкіру, шкірсировину, арахіс, бавовну, бобові, цибулю. Промінь становить 19,5 % ВВП, у ній зайнято 3,3 % насел. Видобуток і експорт урану складає основу прибутків Н. Бл. 5 % світ. видобутку урану 2018 припадало на Н. Уран. концентрати експортують у Францію. Ін. галузі промисловості працюють на забезпечення первин. переробки експортов. сировини (очищення арахісу, бавовнику, маслосійні) і на наповнення внутр. ринку (текстиль, шкіряна, молочна, цементна галузі). Імпорт переважає над експортом. Імпортують продукти харчування, машини, транспортні засоби та запчастини, нафтопродукти, ліки. Осн. торг. країни-партнери: Франція, Таїланд, Малайзія, Нігерія, Китай, США. Економіка Н. залежить від коливань світ. цін на експортну сировину, частих посух та демогр. структури насел. Осіб працездат. віку (47,7 % у 2020) менше, ніж непрацездатного (52,3 %) за рахунок високої народжуваності (47,5 народжених на 1000 насел.; у середньому 7 дітей, народжених жінкою за життя; по обох показниках – 1-е м. у світі 2020) і низького рівня тривалості життя (59,3 р.). Відповідно, за темпами приросту насел. Н. тривалий час посідав 1-е м. у світі (2-е м. 2020). Подібна демогр. ситуація сприяє подальшому залученню насел. в аграр. сектор (рівень урбанізації – 16,6 %) і актив. міграції, переважно сезонній, як в межах Н., так і за кордон (Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар, Нігерія, Гвінея). Видатні пам'ятки: Велика мечеть у м. Аґадес (16 ст., у списку ЮНЕСКО), руїни фортеці у м. Джадо, наскел. гравюри у Тітілібе, соляні копальні у м. Більма, архіт. комплекс старого р-ну Бірні (серед. 19 ст.) у м. Зіндер.

Дипломат. відносини між Україною та Н. встановлені 1 жовтня 1999. Заг. товарообіг між країнами 2019 склав 1 млн 510 тис. дол. США. Україна експортує до Н. чорні метали, літал. апарати, м'ясо та харч. субпродукти. Посольство України, що відповідає за зв'язки з Н., знаходиться в Алжирі.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Нігер / І. В. Кочеткова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-74090>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).